

Aleksandar Podvinec, alias Sandor Vincze, nepoznati hrvatski slikar s kraja 19. stoljeća

Marina Rojc Čolaković

Samostalni istraživač, Zagreb

Prethodno priopćenje – 75 Podvinec, A.

12. svibnja 1990.

*Gleda na klavir. Uho mu muziku žudi.
U limenu kovčegu krhke donijeli mu kosti.
Živi – a umro je mlad.*

(Enver Čolaković, **Autoportret A.P.**)

U drugoj polovini XIX. stoljeća u hrvatskom slikarstvu prevladavaju radovi akademistički usmjerenih autora, koji unatoč nada-
renosti najčešće ostaju u okvirima konvencionalna izraza, a manje
je onih koji traže nove načine izražavanja. Sam kraj toga stoljeća,
međutim, obilježavaju i neke nove težnje, jer češće dolazi do ško-
lovanja naših slikara u inozemstvu, a time i do usmjerenja ili otva-
ranja prema aktualnijim europskim tokovima.

Iz svih pregleda tog razdoblja izostavljeno je ime darovitoga
no rano preminuloga slikara Aleksandra Podvinca. Nitko među
znalcima i tumačima hrvatskog slikarstva sve donedavno se nije
susreo s njegovom umjetnošću, što nije ni čudno jer su javni tra-
govi njegova djelovanja u nas zapravo nepostojeći, a sačuvani mu
opus živi isključivo u privatnom krugu, i to razasut u nekoliko iz-

Aleksandar Podvinec rođen je 1880. godine u Vukovaru. Školovao se u Zagrebu i Budimpešti. Zahvaljujući profesoru Ballo Endreu sudjelovao je na uglednoj, budimpeštanskoj Narodnoj izložbi. Dobio je mađarsku stipendiju za nastavak slikarskog studija u Münchenu, međutim je 1901. godine pozvan u vojsku i u Vinkovcima umire od upale slijepog crijeva. Slikarski opus mu čini tridesetak radova, pejzaža, aktova i portreta.

dvojenih zbirki. Dio očuvan u zbirci obitelji Čolaković u Zagrebu privukao me iznimnom vrijednošću i naveo da pokušam barem donekle prekinuti šutnju oko povijesno neuočena i stručno ne-
vrednovana umjetničkog doprinosa.¹⁾ U ovom kratkom radu, za-
pravo preliminarnom izvještaju iznosim prve rezultate svojih istra-
živanja života i djela Aleksandra Podvinca.

Aleksandar Podvinec (1880-1901) rodio se u Vukovaru u siro-
mašnoj židovskoj obitelji s devetoro djece. Nakon pučke škole u
rodnom gradu otišao je u Zagreb gdje je završio dva razreda on-
dašnje Obrtne škole. Kao posebno talentiran učenik, s obzirom da
u Zagrebu tada još ne bijaše utemeljena Umjetnička škola, dobio
je stipendiju za Slikarsku školu u Budimpešti (ORSZAGOS MA-
GYAR KIR. MINTARAJZISKOLA ES RAJZTANARKEPZO
IGAZGATOJATOL). Prema jedinom službenom dokumentu
koji imamo na raspolaganju, očito je da je u njoj Podvinec boravio
1899-1900. godine. Prema podacima iz obiteljske prepiske slikar
je na tu školu bio primljen prihvaćanjem slike naslovljene *Dolazak
Hrvata*, tada vrlo popularne historicističke teme nacionalnog
smjera. Isti izvori tvrde da je, zahvaljujući svojem profesoru i po-
krovitelju Ballo Endreu, u vrijeme studija već izlagao na uglednoj
Narodnoj izložbi. Činjenica jest da je njegovu sliku *Švelja kraj
noćne lampe* 1899. otkupila državna komisija, a taj rad se najvje-
rojatnije nalazi u *Umjetničkom muzeju* u Budimpešti, gdje bi se,
na temelju svjedočenja iz obiteljske prepiske, trebale čuvati neke
od najvrijednijih slika Aleksandra Podvinca.²⁾

¹ Na moj poziv da pregledaju tu građu odazvali su se tokom 1989. Vinko Zlamalik, Tonko Maroević i Žarko Domljan i njihovo stručno mišljenje nepodijeljeno govori o značajnoj dopuni moderne hrvatske likovne baštine. Svi su se složili s mojom procjenom o zanimljivu doprinosu te me potaknuli da djelo Aleksandra Podvinca nastavim istraživati.

162. Aleksandar Podvinec, *AUTOPORTRET*

163. Aleksandar Podvinec, PEJZAŽ SUTON

Završivši slikarsku školu u Budimpešti, Podvinec je 1901. godine trebao, kao mađarski stipendist, krenuti na likovnu akademiju u München. Međutim, istodobno dobija i poziv na odsluženje vojne obaveze, te odlazi u Vinkovce kamo je bio prijavljen na općini. U Vinkovcima obolijeva od upale slijepog crijeva i ta bolest tragično prekida njegov životni i stvaralački put u svega dvadesetj godini, tek na pragu sazrijevanja i realizacije. U Vinkovcima nastaje i njegova posljednja slika većega formata, *Bijeda*, u kojoj povezuje simboličnost žanr-prizora s realističnim, portretnim karakteristikama zbiljskog lika.³⁾ Shvatimo li tu poznatu nam i dobro sačuvanu sliku kao apogej autorovih tadašnjih mogućno-

164. Aleksandar Podvinec, PORTRET SELJANKE IZ OKOLICE MÜNCHENA

² Pokojna prof. Stella Čolaković, nećakinja Aleksandra Podvinca, prva je započela u obiteljskom krugu sabirati podatke o njemu. Zahvaljujući prepisci koju je vodila s rođacima dolazimo i do slijedećih, zasad na drugi način neprovjerenih podataka: naš slikar se družio s Bužanom i de Laszlo; u Budimpešti je promijenio ime u Alexander Vincze (prema iskazu Friede P. Altaraz); o njegovu slikarskom napredovanju posebnu je brigu vodio tadašnji ministar Čeh Ervin (prema iskazu Artura Podvinca). Rosa Podvinec pak navodi: *Njegov napredak je bio tako kolosalan da je njegov prvi rad, jedan studij akta, bio izložen u Nacionalnom salonu i za to je ubrao jako dobre kritike... Nakon njegove smrti željela je obitelj njegova djela, circa 60 slika, preko budimpeštanskog ministarstva natrag dobiti. Ali, oni su tvrdili da imaju pravo na njih i zadržali su ih. Mađari su htjeli da on uzme mađarsko državljanstvo, tražeći da iz prezimena izbaci Pod- i da se zove Vince.*

³ U lirskoj minijaturi *Bijeda* Aleksandra Podvinca ovu je sliku na svoj način interpretirao hrvatski književnik Enver Čolaković, koji je živio i stvarao u ambijentu obilježenoj i umjetnikovom ostavštinom. Ta pjesma glasi:

Te oči! Te nedoslikane nožice na rukama bijede.

Taj krevet s plavim jastukom, ona peč...

Plače li slika – il ja?

⁴ U Budimpešti se njegove slike, kako proizlazi iz prethodno navedenoga, najvjerojatnije čuvaju pod imenom Sandor Vincze. Djela mu, nakon umjetnikove smrti, nisu vraćena obitelji jer prema tadašnjim zakonima, navodno, radovi stipendista pripadahu njezinim davateljima.

165. Aleksandar Podvinec, *BIJEDA (SIROTICA S DVOJE DJECE)*166. Aleksandar Podvinec, *AUTOPORTRET*

sti, možemo doista žaliti ne samo za nesvakidašnjom nadarenošću već i za iznimnom sposobnošću fiksiranja stvarnih doživljaja i pronalaženja izražajne slobode u okviru stroge školske discipline i određenih ikonografskih programa.

Nevelik žanrovski raspon Podvinčeva stvaralaštva obuhvaća pejzaže, aktove i portrete (autoportrete), a čitav poznati opus sastoji se od svega dvadesetak-tridesetak radova, većinom ulja na platnu i crteža, uz jedan reljef u bronci. Umjetnička ostavština Aleksandra Podvinca čuva se, osim u Zagrebu, u Ulmu i Genevi, zatim u Americi (zbirka Altaraz u državi Massachusetts, možda i u Kaliforniji), te jamačno, još neutvrđena obima, u Budimpešti.⁴⁾

Zasad mi je poznat sadržaj dviju zbirki, koji ovdje navodim: U zbirci Čolaković u Zagrebu nalaze se slijedeće slike:

Portret seljanke iz okolice Münchena (ulje na platnu),
Portret seljaka iz okolice Münchena (ulje na platnu),
Pejsaž Suton, tzv. *Barutane* blizu vinkovačkoga groblja (ulje na platnu).

Autoportret (ulje na platnu), vjerojatno iz 1901,
Autoportret (tempera na kartonu), iz ranijeg razdoblja,
 Kopija Tizianova *Amora* (ulje na platnu),
Autoportret (crtež ugljenom),
Autoportret II (crtež ugljenom),
Bijeda (ulje na platnu), portret vinkovačke sirotice s dvoje djece u naravnoj veličini.

U ovoj zbirci nalazi se i crtaći blok koji sadrži dvadesetak skica, te dvije slikareve fotografije.

U zbirci braće Podvinec (Ulm i Geneva) nalaze se slijedeća djela:

Dječak spava na travi (ulje na platnu),
Muški akt (ulje na platnu),
Ženski akt (ulje na platnu),
Šuma u sumraku (ulje na platnu),
Gleichenberg (ulje na platnu),
Dječji portret (ulje na platnu) i
Glava dječaka (reljef u bronci).

Summary

ALEKSANDAR PODVINEC, ALIAS SANDOR VINCZE, THE UNKNOWN CROATIAN PAINTER FROM THE END OF THE 19th CENTURY

Aleksandar Podvinec was born in Vukovar in 1880. Received his education in Zagreb and Budapest. Thanks to Prof. Ballo Endre took part in the well-known Budapest National Exhibition. Obtained a Hungarian scholarship to continue his studies in Munich. However, in 1901 he was conscripted into the army and died of appendicitis in Vinkovci. His oeuvre comprises cca thirty paintings – landscapes, nudes and portraits.